

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28 груд. 2021 р. № 685. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>.
2. Разоблачительная журналистика. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
3. Количество убийств журналистов выросло вдвое по всему миру. URL: <https://cpj.org/ru/reports/2020/12/>
4. Нобелівська премія миру: Дмитро Муратов з «Нової газети» і філіппінка Марія Рессо. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58841223>.
5. Волошин О. Стратегія інформаційної безпеки – 2025: що зміниться у сфері цифрових прав. URL: <https://dslua.org/publications/strategiia-informatsiynoi-bezpeky-2025-shcho-zminytsia-u-sferi-tsyfrovykh-prav>.

УДК 351.74:343.102:33.027 «192»(477.54)

Лесь І.О., к.ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА НА КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Формування інституту досудового слідства пов'язане зі становленням державності, починаючи із заснування Київської Русі, де панувало усне звичаєве право (більшість цих норм не зафіксовано у збірниках права й літописах і тому не дійшло до нас). З часом звичаєве право знайшло своє законодавче закріплення у першому нормативному акті, який визначив порядок провадження окремих дій владними органами з метою встановлення істини. Цим актом стала «Руська Правда», що складалася з трьох редакцій: Короткої Правди, Просторової Правди і Скороченої Правди [1, с. 243].

Як зазначають дослідники, на той час при розгляді справ про злочини домінував обвинувально-змагальний процес [2, с. 54]. Для нього характерна активна участь осіб, зацікавлених у вирішенні конфліктів. Суд не відділений від адміністрації та виконував функції посередника при вирішенні спору між позивачем і відповідачем.

Особливо активну роль у процесі відігравав позивач за заявою. «Руська Правда» не передбачала обов'язкового проведення досудового слідства, що обумовлювалося наявністю в кримінальному судочинстві інституту «умовляння» злочинців облишити негідні справи і повернутися до чесного життя. Так, на потерпілого покладался обов'язок здійснити «обволання» – тобто повідомлення про злочин громадськості. Також потерпілий мав право переслідувати злочинця, використовуючи при цьому допомогу сусідів, а коли знаходив винуватця – передавав його до

суду. Знайдені сліди злочину «личкувались», тобто приєднувались до справи у якості речових доказів.

Отже, згідно з «Руською Правдою» процесуальні дії щодо розшуку злочинця та фіксації слідів злочину покладались на потерпілого. Основними розшуковими діями вважались: «заклич», «звід» та «гоніння по сліду» [3, с. 405].

Відповідно до ст.ст. 32 і 34 Просторової Правди, визначався такий порядок проведення «закличу»: у разі викрадення холопа, коня, зброї чи одягу потерпілий оголошував про це привселюдно в базарний день. Якщо протягом трьох днів після цього речі знаходили в певної особи, вона вважалась відповідачем і повинна була повернути річ власникові та сплатити штраф. Отже, «заклич» (заклик) – це один з можливих засобів розшуку особи, яка незаконно привласнила чужу річ, що мала цілком визначені індивідуальні ознаки.

Порядок проведення «зводу» регламентувався ст.ст. 35-39 Просторової Правди та полягав у розшуку особи, яка викрала чужу річ, та повернення викраденого позивачу. В разі необхідності розшуку особи за межами населеного пункту, «звід» проводили лише до третьої особи, яка повинна була сплатити позивачу вартість речі. Якщо «звід» доходив до кордонів держави чи позивач не міг вказати на особу, у якої придбав річ, добросовісний покупець міг відвести від себе звинувачення у злочині шляхом виставлення свідків купівлі або митника.

«Гоніння сліду» полягало у розшуку злочинця по «гарячих слідах» (ст. 77 Просторової Правди). Отримані в ході «зводу» й «гоніння сліду» докази використовувалися для обґрунтування судового рішення.

Крім зазначених доказів, у кримінальному процесі Київської Русі використовувалися особисте зізнання, свідчення «видоків», речові докази, «суди божі» та ін.

«Свідчення видоків» – новий для того часу вид доказів, що полягав у показаннях особи, яка стала очевидцем злочину. У ст. 38 Просторової Правди йдеться про очевидців вбивства татя (злодія). В окремих випадках Руська Правда, віддаючи данину формалізму, для підтвердження того чи іншого факту вимагала виставляти заздалегідь визначену кількість «видоків». Як докази розглядались також сліди побоїв (синці на обличчі й тілі потерпілого), знайдені у підозрюваного викрадені речі та ін.

Поряд із пануючим змагальним процесом, у Київській Русі мали місце елементи слідчого (розшукового) процесу. Окремі риси інквізиційних методів процесу застосовувалися у справах про злочини проти князівської влади. Князі та їх прибічники самостійно здійснювали розслідування і судили цих злочинців [4, с. 302]. Елементи розшукового процесу використовувала й церква при розгляді справ про злочини проти релігії і церкви [5, с. 76-78].

Таким чином, за часів Київської Русі кримінальний процес за типом

був змішаним. Домінували ознаки змагального судочинства з деякими елементами слідчого (розшукового) процесу.

У 30-х роках XII ст. Київська Русь вступила в період феодальної роздробленості, і на її території утворилося півтора десятка відносно самостійних князівств, у яких функціонувала така ж судова система, що й за часів монолітної Русі.

Наприкінці XIV – у першій половині XVII ст. утворилася нова система джерел права, що обумовлювалось потраплянням значної частини території нинішньої України до складу Польського королівства й Великого князівства Литовського. Серед пам'яток права особливе значення мали Литовські Статути, у яких відобразилася правова свідомість тогочасного суспільства.

Література

1. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевий та ін.; за ред. Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2010. 606 с.

2. Фойницький І.Я. Курс уголовного судопроизводства: в 2 т. / под общ. ред. А.В. Смирнова. СПб.: Альфа, 1996. Т. 1. 1996. С. 346.

3. Янин В.Л. Законодательство Древней Руси. Российское законодательство X–XX веков: у 9 т. Москва, 1984–1985. Т. 1. 519 с.

4. Чельцов-Бебутов М.А. Курс советского уголовно-процессуального права: в 2 т. Москва, 1957. Т. 1. 1957. С. 644.

5. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства. Москва, 1949. 526 с.

УДК 343.2(043.2)

Лисько Т.Д., к.ю.н.,
Захарчук Н.П., здобувачка вищої освіти,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МЕДІАЦІЯ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ

Як відомо, в сучасному світі суперечності здебільшого вирішуються за допомогою силових підходів, що у свою чергу не завжди дають очікуваного результату. Стає зрозумілим те, що існує потреба у побудові суспільства, де стосунки між людьми вирішуються мирним способом. Упровадження медіації в Україні повною мірою забезпечило б справедливе правосуддя, а сама медіація стала б ефективним засобом зниження конфліктного потенціалу суспільства в цілому.

Зумовлюють необхідність проведення досліджень, які спрямовані на розробку та практичну реалізацію способів вирішення кримінально-